

GAZETA TRANSILVANIEI.

REDACTIUNEA ȘI ADMINISTRATIUNEA:
BRAȘOVŪ, piața mare Nr. 22.

„GAZETA“ IESE ÎN FIECARE ȚI.

Pe unu an 12 fior., pe șese luni 6 fior., pe trei luni 3 fior.

România și străinătate:

Pe unu 40 fr., pe șese luni 20 fr., pe trei luni 10 franci.

SĂ PRENUMERĂ:

la poște, la librării și pe la dd. corespondenți.

ANUNCIURILE:

O seriă garmond 6 cr. și timbru de 30 cr. v. a. pentru fiecare publicare

Scrierile nefrancoate nu se primesc. — Manuscripte nu se retrămit.

N° 23.

Mercuri, 28 Ianuarie (10 Februarie).

1886.

Brașov 28 Ianuarie 1886.

Țilele aceste s'a încinsu din nou în dieta ungară o înfocată discutiune asupra cestiunei naționalităților. Era vorba de bugetul instrucțiunii publice, cu alte cuvinte despre aceea cum se întrebunțază sumele din visteria statului, la care contribuim cu toții de ne spetim, decât se întrebunțază pentru cultura și bunăstarea tuturor ori numai în favorul exclusiv al unei singure naționalități.

Fololosindu-se de ocaziune, deputații sârbi guvernamentali au făcut puțină politică esteriură accentuându prin vorbitorul lor Ludovic Szabolievici, că Ungaria trebuie să fiă unită în interiorul său ca să pôtă ajuta Sârbilor, cari tocmai acum se află în mare strîmtóre, deörece congresul din Berlin a rezolvat cestiunea orientală numai provisoric și lucrurile sunt ađi förte încurcate în peninsula balcanică. Szabolievici, care a vorbit în numele Sârbilor din Ungaria și a deputaților sârbi, asigurându că este unu aderent al programului dela Kikinda, a atinsu și cörda șovinismului unguresc: idea de statu maghiar. „Se pretinde,“ dise el, „că Sârbii nu s'ar încălđi pentru idea de statu maghiar. Idea de statu nu e o dogmă, ea se schimbă după timp și după împrejurări, este prin urmare numai unu conceptu relativ. Eu înțelegu sub densusul unitatea statului ungar și comuniunea țrilor corönei S-tului Stefan. Pentru idea de statu în acestu sensu Sârbii se voru entusiasma în totdeuna, ei sunt gata, de a întinde mâna frățescă națiunei maghiare spre apărarea patriei comune iubite și speru firmu, că în aceste „timpuri mișcate mâna lor nu va fi respinsă.“

Pe când d. Szabolievici acentuază solidaritatea Sârbilor unguresci cu „națiunea întemeiatore de statu“, ca omu practic ce este nu uită de congresul național-bisericesc al Sârbilor și apelază la ministrul Trefort ca să facă să se pôtă întruni earăș și câtu mai curändu acestu congres.

D-lu Trefort, omu nu mai puțin practic, care se pricepe la fraternisări pe basa de „nesze semmi fogd meg jól“ (na nimica și ține bine) cu fața veselă și rîdătoare se grăbesce să întindă mâna cavalerescului Sârb și-i promite, că „decă se voru puté delătura piedecile“ congresul sârbesc se va puté întruni decă nu în érnă — la véră.

După Szabolievici a vorbit Sârbul Gyurkovic și a redicat — nu paharul, ci cuvântul — „în sănătatea și prosperarea înțelegerei și amicitiei dintre Sârbi și Maghiari.“

Ni s'a relatat, că în totu timpul acestor manifestățiuni de prietenia a Sârbilor, d-lu ministru-președinte Tisza sălta pe banca ministerială de bucuria. Se vedea, că se pregătesce earăș a face una din acele enunțațiuni, cari sunt mēnite a da direcțiune curentului șovinist, ce a cuprinsu, cum scris anonimul ungaru X. Y., întreaga societate maghiară, cu guvernamentali și opoșionali cu totu.

Ceea ce mai lipsea, ca să pôtă d-lu Tisza slobozi cu efectu racheta, era unu discursu naționalist, care să nu fiă pe placul obștei parlamentare maghiare. Și étă că după câtva timp, în care mai mulți deputați ungaru s'au exercitat în arta oratorică, se și ridică deputatul Constantin Gurbanu, de care uitasem cu totu că se mai află și el în dietă, și pune cestiunea întrebunțării bugetului instrucțiunii publice.

D-lu Gurbanu este unul din acei deputați români, cari au fost aleși în comitatul Aradului cu concursul fișpanului Tabajdi, declarändu că ținu la programa națională din Sibiu. Gurbanu n'a pledat până acum, pe câtu scim, nici odată pentru această programă și nici acum nu

s'a ocupat de ea, dér cu tôte astea a desfășurat înaintea dietei maghiare nise adevăruri nimicitoare, arătändu că guvernul nu dá nici unu banu pentru instrucțiunea poporului român și că acum ne împiedecă d'a ne mai cultiva chiar și cu banii noștri. Publicăm mai jos discursul întreg al d-lui Gurbanu, care rostitu fiindu imediatu după declarațiile de amoru sêrbesci, a făcutu să izbucnescă mânia d-lui ministru-președinte.

D-lu Tisza asigură, nu scim a câtea-öră, că densusul se străduiesce de se spetescede-a înainta „bunăstarea supușilor de naționalitate sêrbescă și românescă din această patriă“. Dér adaugă: „pretutindenea unde există unu statu, e de lipsă, ca acel popor care posedă maiortatea absolută seu relativă și care a formatu acel statu în cursul istoriei, să-i întipărescă propriul seu caracter.“

„Ce vreți totulu este o imitațiune“ — dicea d. ministru Brătianu și avea mare dreptate. Enunțarea d-lui Tisza — o recunosc acum și foile vieneze — s'a făcutu sub impresiunea discursurilor cancelarului Bismarck. Partida comitelui Apponyi n'a voit să rămână nici ea îndărăt; de aceea Apponyi ér' în urma unei vorbiri a deputatului național V. Babeș și Desider Szilagy au pledat pentru „statulu național maghiar“ și pentru aceea cu statulu să promoveze în prima linia cultura maghiar.

Vom reveni asupra acestor importante declarațiuni.

Bugetul cultelor și instrucțiunii.

(Urmare.)

Ministrul Trefort cunöce relele în instrucțiune, dér n'are la dispozițiune mijlocele necesare ca să le nlture Țera e săracă, n'avem inteligentă, populațiunea noastră nu s'a imulțit și chiar fisicesce dá îndărăt, dér acestea se pot sana cu timpul. Eu n'am dîsu că statulu ungaru e în soluțiune, dér că se arată semne de soluțare, ceea ce e mare deosebire. (Mare larmă în stînga extremă.) Să nu perdem însă curagiulu, victoria va fi a noastră. (Aprobări vii în dreapta, larmă, mișcare în stînga extremă.) Decă doriți comentari, vi-lu dau. Da, se arată simptome, care umplu de îngrijire pe orice adevăratu patriot. Sunt urmările unor dispozițiuni de lege, ce s'au luat. Dér acestea se pot modifica pe calea legislațiunii. De aceea sprijinesc politica ministrului președinte, care duce la sanarea acestor rele. (Mișcare, larmă în stînga extremă.) Ce privesc înnoștririle făcute nou de deputatul Iranyi, că suntem contrari ai libertăți conștiinți, ilu asigură, că sunt totu așa de amicu al aceleia ca și el. În viața mea n'am făcutu presiune asupra nimărui. (Mișcare, larmă în stînga extremă. Ignatz Zimandy: Și în Szencz? larmă.) Despre această n'am nici o cunoscintă, dice Trefort. (Mișcare, larmă în stînga extremă.) Intre libertatea conștiinței și între secte ca Baptistii, Shakersii, Nazareni ș. a. e mare deosebire. Ca fiecare sectă să întemeieze o corporatiune bisericescă deosebită seu o biserică, voui combate totdeuna, mai cu sémă din temeiri politice. Nimenea nu pôte nega, că în Ungaria puterile centrifugale sunt förte tari. O asemenea libertate religioară aru periclitat statulu ungaru. (Mare larmă și contradicere în stînga extremă.) Ba unele din aceste secte stau în contradicere cu scopurile statului, cum sunt Nazareni, cari nu vréu o sectă, a cărei dogmă ar fi, să nu plătescă nici o dare. (Viă și îndelungată ilariate.) Când e vorba de libertatea religioară, d. deputat se provocă desu la străinătate. Scim că în America s'a vëduțu deja nevoit să pășescă în contra unor secte. În Anglia, decă cetiți statistica celor 183 de secte ce se află acolo — atât de multe se află acolo — încep a fi sătui de ele, fiind că Salvation Army pricinuesce atăta disordine, încatu poliția apröpe în fiecare săptămână trebuie să intervină în contra esceselor acestei secte. Acestă sectă voia să se nltinđă și pe continentu, dér a provocat unu astfel de spectaculu, încatu cei din Geneva s'au vëduțu siliți a'i

isgoni de acolo. Decă după dorința d-lui deputat s'ar face această lege, sunt convins că în 14 zile Salvation Army ar fi în Ungaria. Din aceste motive, și anume din punctulu de vedere politicu, rog camera să respingă propunerea d-lui deputat. (Aplause în dreapta.)

Franz Komlossy presintă o propunere, ca să se aviseze ministrul instrucțiunii, d'a presenta unu proiectu de lege pentru înlăturarea neajunsurilor în esecutarea legii asupra școlilor populare.

Mihailu Szaboljevics, sêrbu cu programa dela Chichinda mare, arată că Sârbii doresc să se ntelégă cu Ungurii, deörece maiortatea lor au rupt'o cu programulu celu vechiu (național). În sensulu programei dela Chichinda-mare, Sârbii doresc: respectarea și stricta esecutare a legii de naționalitate, precum și libera și neimpedecata exercitare a drepturilor lor autonome bisericesci garantate prin lege. În sensulu noului programu politica națională sêrbescă în Ungaria culminează: în apărarea, cultivarea și asigurarea intereselor vitale ale poporului, și adecă pe tărömulu educațiunii naționale, alu luminării bisericesci și peste totu alu culturei. După acestea vorbesce oratorul despre patriotismulu Sârbilor și respinge imputarea, că Sârbii nu s'ar însufleși pentru ideea de statu maghiar. Rögă apoi pe ministrul cultelor să convöce congresulu bisericei naționale sârbesci, după înlăturarea eventualelor pedeci. Oratorul face apel la cavalerismulu națiunei unguresci, arată câtu de însufleșiți sunt Sârbii pentru tron și patriă, pentru care sunt gata a și jertfi și avere și sânge. (Unguri ilu felicită pentru discursulu seu.)

Ministrul Trefort se bucură că națiunea sêrbescă se apropiă de cea ungarescă și după elu e förte naturalu această; pe nimenea nu vréu Ungurii să țină departe de ei. Guvernulu n'are nimic în contra convocării congresului, și se pôte convoca în érna această, seu la primăveră, numai să se aplaneze diferențele de comisiunea alasă.

Discursurile ce urmază le vom resuma în numărulu viitoru, lăsändu acum să urmeze discursulu deputatului român Constantin Gurbanu și răspunsulu ministrului Tisza.

Constantin Gurbanu: Nu voesc să produc o discuțiune nou prin vorbirea mea și voui încungiura ori ce enunțațiune, care ar da ansă la replici vehemente. Naționalitățile nemaghiare găsesc în activitatea ministeriului de culte și instrucțiune mai multe cauze pentru temere și îngrijire. Din visteria statului s'au cheltuit până acum mai multe milioane pentru școle populare de statu. Și aceste școle s'au clădit în localități de acele, unde maiortatea preponderantă a locuitorilor nu vorbesce limba maghiară și totuși limba de propunere e cea maghiară. Astfelu stau lucrurile cu școlele medie, cu gimnasiile, cu preparandiile și cu școlele reale. Și și atunci, când locuitorii nemaghiari n'ar fi culți, și nici că ne ținem c'am fi culți, națiunea maghiară, care stă în fruntea naționalităților, în interesulu bine precumpenit al statului ar trebui să se nisească să ne ridice și pe noi la unu nivelu öre care alu culturei. Lucru tristu, noi ne-am convins despre contrarul. Nu numai că nu este în țera nici unu institutu românesc, care să fi susținut din visteria statului, dér nu este ajutorat nici o școlă populară. Pentru această împrejurare noi nu ne prea putem bucura, cu atât mai puțin putem să întonăm imnuri de mărire; și pe când manifestăm neplăcerea noastră față cu aceste introduceri suntem considerați de contrarii patriei, de agitatori, cu tôte că din punctu de vedere legalu, purtarea noastră nu e condamnabilă ș-ul 17 alu articolului XLIV din anul 1868 dice: „în institutele înființate de statu, respective de guvern, seu în institutele, ce conformu lipsei se voru înființa de guvern, stabilirea limbii de propunere, intru câtu nu prescrie legea despre această, aparține resortului ministeriului de instr. Dér succesul instrucțiunii fiindu din punctu de vedere alu culturei și alu bunăstării publice și scopulu celu mai înaltu alu statului, datoru este acesta să se îngrijescă, ca încatu numai este cu puțință în institutele de învățământu ale statului, cetățenii de orice naționalitate din patriă, cari trăsesc la olaltă în masse mai mari în apropierea ținuturilor locuite de ei, să se pôtă cultiva în limba lor

maternă până acolo, unde se încep studiile mai înalte academice, ceea ce încă nici n'ar fi stabilit în cartea legii, aduce natura lucrului cu sine să fie așa, și totuși în adevăr nu e așa.

Dacă vr'o provincie din puterea sa, avându banii de lipsă, voese a înființa un gimnasiu românesc, locurile mai înalte ne opresc. Nu scim pentru ce, d'ădăm cu socotela, că din punct de vedere al „ideei de stat maghiar”. Și dacă într'altă loc, o diecesă într'ăgă recurge, ca să p'ată clădi un gimnasiu românesc inferior, i se denegă cererea. Ași pute enumera mai multe asemenea cazuri de vătămare, cari dovedesc, că naționalitățile nemaghiare în nisuița lor de a se cultiva, nu numai că nu sunt ajutate de guvern, ci încă sunt împedecate, și cu toate acestea se află bărbați de specialitate și diarisți, cari invinovătesc guvernul, că n'a ajutat în destul elementul maghiar, pe teremul instrucției. Ne invinovățiți, că în scolile noastre confesionale nu se propune cu succes îndestulor limbă maghiară. Despre această temă s'ar pute vorbi mult, și este în ea și ceva adevăr, care provine de acolo, că inspectorii scolari denumiți de guvern, dacă se prezintă în scolile noastre confesionale, demonstrează în contra limbii de propunere și numai unguresc vorbesc, numai din limba maghiară esaminează, adeseori îmbărbătează pe persoanele administrative, cari vin cu ei, ca în absența lor să soliciteze învățarea limbii maghiare, la altele nici nu se gândesc. Impresiunea, ce o astfel de procedere o exercită atât asupra învățătorilor, cât și asupra învățăcelor și părinților lor, numai acela o p'ate sci, care despre acesta s'a convins direct. Noi ne nisui să introducem pe bieții nostri în cunoștința limbii maghiare, aceea dorință însă, ca pe cei obligați d'a învăța să-i învățăm ca să vorbească perfect unguresc, n'o putem împlini, că e cu neputință. Căci în locurile unde nimeni nu vorbește limba maghiară, cine p'ate cere, ca învățătorul să producă un succes bun? Ore câți sunt dintre noi, cari vorbesc limba latină, cu toate că am învățat-o 8 ani cu diligență? Limba maghiară în asemenea locuri tocmai așa nu se p'ate învăța, precum nu s'ar pute învăța limba română în câmpia ungurescă. Omenii cu carte ai tuturor naționalităților însă vorbesc limba maghiară, care e dovadă, că nu ne instrăinăm de Maghiari. În școlile noastre confesionale se pune mare greutate pe învățarea limbii maghiare și totuși neîntrerupt suntem espusi bănelilor, că am crește rei patrioți, că arătăm o direcție rea discipulilor nostri. Cu astfel de băneli suntem deja dedați, d'ădăm ne plângem, că guvernul se lasă a fi sedus atât de lesne, de unii omeni, cari v'eneză după posturi. O cercetare energioasă și obiectivă, ar descoperi, precum a descoperit și până acum, adevărata stare a lucrurilor.

În timpii din urmă totă presa din patriă era preocupată cu așa numitele proclamații irredentiste. (Să aușim! Să aușim!) V'edem că e de lipsă a declara, că precum naționalitatea română din patriă nu a luat parte la compunerea proclamațiilor, tot așa nu se p'ate acusa, că ar fi răspândit-o. Mai marii și cei mai mici ai naționalității române nu și-au însușit ideile cuprinse în aceste proclamații și mă folosesc de ocaziune a protesta în contra invinovățiilor, că aceste proclamații ar trada aspirațiile naționalității române. (Aprobări.) E drept, că le-am primit cu indiferență, pentru că nu le-am atribuit nici o însemnătate, și tocmai pentru acesta nici nu putem fi acusați de d-vostre. Nisuiți-v'ă d-vostre a arăta în astfel de colorit ideea de stat maghiar, ca aceea să cuprindă în-

sine și aspirațiile legale ale celorlalte naționalități, întemeiați și pentru naționalității instituite cu limba lor, împărtașiți-ne și pe noi de favorurile statului. primiți și dintr' noi funcționarii publici, în proporțiune corespunzătoare, nu ne instrăinați de d-vostre numai pentru aceea, că ne alipim de limba și naționalitatea noastră, și veți vedea, că atunci nu veți ave cauză să vă plângeți contra noastră, că am gravita în afară. Eu, cunoscându dispoziția poporului român, vă asigur, că în ora în care veți da un astfel de înțeles ideii de stat maghiar, veți câștiga milioane de suflete ideii statului, și agitatorii de acum cu diarele lor, vor agita atunci pentru această idee. Până ce nu va fi astfel va fi fără de nici un folos ori ce încordare a puterilor d-vostre, ori ce adunare de bani, ori ce arunc de dare, ori ce bănuială sau terorism, cari numai pentru aceea se fac, ca să se invenizeze rănile, er nu pentru aceea, ca ele să fie vindecate. Eu cu s'nteminte amicale am trecut peste pragul acestei camere. (S'aușim! S'aușim!) Doresc ca toți Maghiarii să fie așa de bine-voitori naționalității române, cum mă port eu față cu Maghiarii, și pretind, ca declarației mele sincere să nu i se atribuie nici un gând ascuns și, dacă m'ati invrednicit a mă asculta, să nu răspundeți cu frase bombastice, unde este vorba de interese serioase ale statului.

Nu voi face nici o mițiune la bugetul statului, mă îndestulesc cu atata, că cu bunăvoință atrag luarea aminte a naționalității maghiare (Eclamări viue: națiunii maghiare!) este și naționalitate maghiară (Strigăte: Națiune maghiară) atrag așa d'ădăm luarea aminte a camerei și a guvernului (O voce în stânga estemă: Totuși nu d'ice națiune) asupra violențelor, cari produc îngrijirile și neîndestulirile naționalităților, și în speranță, că atât onorata dietă, cât și guvernul vor vedea reala stare a lucrurilor, și că în viitorul cel mai apropiat vor căuta a îndrepta aceste stări de lucruri — primesc bugetul.

Ministrul Tisza: Eri un membru al camerei și tocmai acum un alt membru au vorbit, — recunosc — cu moderațiune, cu bunăvoință, d'ădăm față de purtarea guvernului, totuși cam muștrător. Cred că ar fi de lipsă ca să se reflectez pe scurt (S'aușim! S'aușim!) li asigur pe domnii deputați, cari au vorbit, că eu nutresc cea mai mare stință și respect pentru națiunea s'ărbă și pentru națiunea română, și în tot chipul le doresc bunăstarea și înflorirea în patria lor. (Aprobări viue!) li asigur pe domnii deputați, că până ce voi fi în stare, ca membru al guvernului, sau mai târziu ca un simplu cetățen, totdeauna mă voi nisui a promova bunăstarea naționalităților române și s'ărbesci din această țară. (Aprobări viue.) D'ădăm ve rog să vă gândiți, că nu este stat în Europa, care când s'a format, să fi constat dintr'o naționalitate, ci în statele cele mai multe afară de rassa, care dă statului timbrul și numele său, se găsesc și astăzi în număr destul de considerabil și alte rasse. Așa-i în România, așa-i în S'ărbia, așa-i în Germania, așa-i în tot locul, în măsură mai mare sau mai mică; pentru aceea în tot locul, unde este stat, aceea rassa, care este în majoritate absolută sau relativă, care în decursul istoriei a format statul, trebuie să graveze pe acel stat timbrul său propriu. (Aprobări viue și strigăte de Eljen.)

Asta-i concepția mea despre statul maghiar, ca și despre alte state (Aprobări viue), și dacă onorații domni deputați — repetez, că recunosc vorbirea lor obiectivă și cu sânge rece — totuși se plâng, îi rog să privească în lumea asta largă, unde sunt state mici,

mar și nu state federative, ore cetățenii de altă rassă din acel stat, se bucură de atâtea favoruri materiale pe terenul bisericesc, scolar sau administrativ ca în Ungaria? (Viue aprobări generale.) Dacă ne veți pute arăta un astfel de stat, atunci să vă alipiți numai cu condițiune la idea de stat maghiar. Eri dacă nu puteți arăta o astfel de țară, atunci să nu puneți nici o condițiune, să dovediți că cu toate că alta ve este limba maternă, totuși sunteți credincioși statului ungar, nisuiți-v'ă să fiți cu putință, ca și în interesul special al rassei d-vostre să se facă cât mai mult. (Viue aprobări generale.) (Va urmă.)

SCRILE DILEI

Cu privire la discursul d-lui deputat Gurbanu în camera din Pesta, „Egyetértés” dela 6 Februarie n. face următoarele observații: „Constantin Gurbanu, deputat național român, a ținut astăzi în dietă o caracteristică vorbire. L'a rugat pe guvern, ca să înființeze în țară școli medii, cu limba de propunere română. Într'adevăr, numai sub guvernul actual au putut să degereze stările până acolo, ca naționalitățile să aibă astfel de pretențiuni. Pricepem și scim aprecia, dacă doresc să-i lăsăm să se desvolve din puterile lor proprie, să nu-i împedecăm în calea lor, să nu periclităm dezvoltarea naționalității lor. Aceea dorință merge însă departe, ca cu banii statului maghiar să se înființăm institute, cari apoi să fie l'éganul aspirațiilor naționale. Acesta atata ar însemna, că a impune nouă dări cetățenilor maghiari, ca să crească astfel de elemente, cari nu voiesc a învăța încă nici limba statului. Trebuie să notăm de altmintelea despre vrednicul deputat, că e creatura vestitului fișpun Tabajdy. El a forțat alegerea lui cu foc și cu fer, numai ca să facă dubiosă sau să cunțeze triumful opoziției în comitatul Aradului. Guvernul și mai ales primul ministru Tisza, de multe ori admoniează opozițiunea, că pactează cu naționalitățile. Se p'ate deslăta acum în vorbirea deputatului sus numit. — Pocită f'oiă! Nu cumva dările ce le plătesc milioanele de Români sunt un fel de tribut, ca să putem fi suferiți aci? Dacă cerem, școle românesce, plătite din bugetul statului, le cerem că acolo sunt și bani românesce. Asemenea insanității numai în foile unguresce se pot ceti.

—x—

Cu ordinațiunea dela 29 Ianuarie a. c. ministrul unguresc de comerț a permis importarea condiționată a porcilor din România exclusiv cu trenul pela Predeal și pela Orșova.

—x—

Ni se comunică, că damele maghiare din Deva comitatul Hunedorei, în care restanța de dare este o jumătate milion, întocmesc la 20 Februarie n. o petrecere în folosul „Kulturegyletului”. Secretar e Pole, primarul din Deva. Prețul intrării e 1 fl. și se invită toți câți au bani de aruncat pentru „Kulturegylet”. Suntem informați, că mai mulți Români din Deva, cari au primit această invitare, parte au trimis'o înderēt, parte au rupt'o cu indignare. Eri unul din ei ne scrie între altele: „În adevăr, acești omeni sunt grozavi de îndrăzneți; norocul nostru însă, că-i cunoscem cât sunt de calici în totă privința.”

—x—

Societatea tinerilor comercianți români din Brașov, balul exclusiv și-l va ține Sâmbătă, 8 (20) Februarie 1886, în „Sala Redutei”. Bilete de intrare, cu 1 florin

FOILETONU.

Doine populare,

un buchet de trandafir cules de lângă cetatea stră-moșului Petru Rareșu.
(dedicat gentilei d-șore M-a, S-a, D-ă.)
(Fine.)

5 Drage mi-să copilele

Drage mi-să copilele
Colec primăverile,
Când se cocă s'cările.
Multe-să atunci
Și mărunte,
Ba n'ajung
Să mă s'arute.
Dragă-mi-i drăguța 'naltă
Că-mi dă gură peste p'ortă,
Da drăguța mititea
Se-'ntindea
Și n'ajungea
Fără câtă mă mozolea.

6. Fă-mă D'ădăm...
Fă-mă D'ădăm ce mi-i face,
Fă-mă struguraș de via
La badea-'n cântăria,
Să v'edem pe badea, ce scrie:
Scrie două trii r'enduri
Și nu p'ate de gânduri...

7. Mă sculai.

Mă sculai de dimineță
Pe negură și pe c'ăță,

Pusca-'n mână o luai
Și-'n grădina mă băgai:
Veți erba tăvălită,
Și pe mândra adormită.
O ași scula și nu mă-'ndur,
C'atuncea-i somnu mai bun.
Dă murgu cu picioru
Sare la mândra somnu;
Și-o s'arut mândra descinsă
Ca o lumină — aprinsă.
— Spune bade — adev'ărat,
În ce d'apă te-ai scaldat?
— În d'apă de Joi s'era,
Să amblu mândra țera.

8. Cocosu negru cântă-'n cruce.

— Cocosu negru cântă-'n cruce,
Scolă bade de ti-i duce.
— Lasă să cânte a doua oră,
Și-apoi tu mândră mă scolă.
Da mândra cu dorisor,
Mă-'nvăli în țolisor,
Dormi-i p'ân' la prânșisor.
Sorele era-'n porțiță,
Ciurda păștea la-'nblădiță
Io veneam dela drăguța.
Da câți omeni mă-'ntâlneau,
Cătră mine așa d'iceau:
De-unde vii tu acum?
Io d'iceam, că dela moră.
— Ba te cunosc din vorbit,
C'ai fost bade la pețit.

La florica florilor,
Florilor câmpilor...

9. Mă badiță Iuonașu.

Mă badiță Iuonașu,
Dacă ești așa vitozu,
Fă-ți fântăna la pirlazu,
Strigă-mă s'era pe lună,
Hai mândră la apă bană.

10. De-aci până la câmpia.

De-aci până la câmpia,
Merg frumosa Maria
Tot prin erbă până-'n briu,
Cu murgu ei de friu.
Murgu-i negru pântănoș,
Priponit în bosioc.
Prins'o doru a-o 'ntreba:
Ce cați mândră p'acea,
Dor' și-i lipsă de voinic?
Cari au trecut ieri p'aci.
— Nu mi-i lipsă de voinic,
Cari au trecut ieri p'aci,
Că mi-o spusu potrivnicu,
Că-mi zace ibovnicu,
Pe prismă la gornicu.
Da nu zace nici d'un bine,
Că zace cu dor de mine;
Că nu zace nici d'un rău,
Că zace de doru meu.
Sufletul meu păhărel,
Dragu meu ibovnicel,

Ori tu mori, ori tu te scolă,
Ori-mi dă și mie bolă:
Să bolesc și io cu tine,
Măcar vr'o două trei zile.

— Sufleta mea păhărea,
Draga mea ibovnicia:
Nice bolă nu îți-voi da,
Nici de-aci nu m'oi ține scula.
— Dacă bolă nu mi da
Și de-aci nu ti-i scula,
Eu atunci voi fi a ta:
Când tu mie mi-i aduce,
Apă rece din Dunăre,
Sloi de ghiață din țermure,
Mure negre din pădure,
Strugure din podereu.
Sufletu meu păhărel,
Dragu meu ibovnicel,
Nu știu cine s'ar afla
Să le-aducă de celea,
Io cămeșă mi-o aș da. —
— Sufleta mea păhărea,
Draga mea ibovnicia,
Pruncă ești, copilă ești,
Și tu nu te nădăiesc:
Că d'apă rece-i gura ta.
Sloi de ghiață-i inima,
Mure negre ochii tăi,
Strugure buzele tale,
Să-mă mângăiu io cu ele. —

Unu fiu alu poporului.

50 cr. de persoană, 3 flor. de familie (3 persoane.) pe galerie 1 flor. 50 cr. de persoană, se potă rocură dela DD. M. și L. László, Frații Simay, Librăria N. Ciurcu, și se ra la cassă. Inceputul la 8 ore se ra. Bilete de intrare se voră da numai la prezentarea invitării.

—x—

Ni se scrie din Deva, că de când s'a făcut și acolo poștă de stat *espedările se facă foarte neregulată*. Mai înainte espeda ună oficială bătrenă cu ună fiu ală său schiopă, și lucrul mergea bine. Adă suntă șese persoane, și cu tôte astea distribuira se face cu câte două și trei ore mai târziu. Localul poștei e foarte incomod și strimț, așa că oficialii se bolnăvesc de atâtea eșafeturi. Dér rēul celă mai mare e, că noul șefă face și elă mereu politică, e puțină complexat cu ómenii, și de multe ori părțile trebuie să aștepte după dēnsulă. Atragem atențiunea direcțiunei poșteloră asupra acestoră neajunsuri.

—x—

Balulă aranjată din partea corpului învățătoresc din Sēcele se va ținea Joi la 30 Ianuariu a. c. st. v. în sala hotelului „internațională” din Cernat. Venitulă curat este destinat în folosul „bibliotecei școloră române” din Sēcele. Inceputul la 7½ ore. Prețulă intrării rămâne la mărinositate fiecăruia.

—x—

Marele fabricantă ală „Kulturegyletului” din Clușiu, Dr. Karl Haller, care e și primară ală orașului „culturai” unguresc, a cădută în disgrăția „patrioților.” Aceștia nu mai voesc să-l alegă primară. De ce? foile unguresc nu ne spun. Să nu fiă cumva nepatrioticulă nume „Haller” cauza? De altmărele orice reneșată așa o pătesce, după ce le-a făcută serviciu „patrioților.”

—x—

Academia ortodoxă pentru literatură, retorică și muzică bisericescă în seminariulă archidieceșană din Cernat va ține o ședință solemnă, Joi în 30 Ianuariu (11 Faur) 1886 în sala sinodală.

—x—

Se comunică din parte oficiosă, că porturile franceze Fiume și Triest se voră desființa.

—x—

Diarulă „Le Matin” din Paris află, că mai mulți deputați conducători ai partidului „Cartistă din Spania” sunt în Paris și au pus sub tipar 50,000 de proclamațiuni cătră poporul spaniol, pentru ca să facă o revoluțiă contra Austriei, adecă a reginei.

Gentilii colaboratori ai foiloră unguresc.

Brașov, 25 Ianuariu st. v.

Notițe tendențioșe cu privire la țiarele noastre vedemă apărēndă de ună timpă încōce în „Nemzet”, „Pester Lloyd” și în foile din Clușiu. Se vede cale de-o poștă, că cele mai multe din aceste notițe suntă scrise de ómeni cari cunoscă pe deplină limba română și se învērtesc printre Români. Aceste ființe suntă din numărulă aceloră, cari pentru plată — scriu și la foile dușmane națiunei noastre. Mai acum doi ani aceste pene mercenare aducă mari laude politice reșosatului „Viitor”, dēr vēdēndă că cu această metodă au făcută fiasco s'au hotărīt să și-o schimbe și pe continuatoarii politicei viitoriste se prefăcu acum ai combate, ceea ce le vine ușor, după ce și aceștia și-au schimbată tactica; numai diu când în când îi vedemă sărutându-se și îmbrățișându-se unii cu alții, când se tractēză de v'ro comună „aprobare” său „reprobare.” Acesti colaboratori la diferețele toi unguresc sunt înse prea puțină rutinați ca să nu și dea în petecă și se vede că de colo din notițele loră, că tendința loră este de a ne insinua motive ordinare și a ne căuta nodă în papură.

Unulă din gentilii colaboratori de calibrulă celor memorai se încercă printro falsificare de faptă a insinua „Gazetei” chiar poștă de denunțare, scriind în „Pester Lloyd” de Vineri 29 Ianuariu n.:

„Tinerimea română din Budapesta a aranjată la 13 c. — precum raportēză „Gazeta” — o serată de Sân-Vasii, la care s'a ventilată cestiunea întemeierii unui clubă român. Celă dintăiu toastă s'a ridicat pentru solidaritatea Românilor, ală doilea pentru izbēnda problemeloră culturale ale femeiloră române pe tărēmă socială. Ală treilea toastă s'a ținut pentru George Barițiu, meritatulă anteluptătoră ală politicei militante române în lupta pentru națiune. Telegrame de felicitare s'au trimisă lui Barițiu, poetului Vasile Alexandri și „Tribunei,” care în ajunulă anului nou scria, „că în privința separării Ardealului de Ungaria se potă alătura Români la toți inimiții Ungariei.”

Cetitorii „Gazetei” sciu, că nici o vorbă din cele scrise de „Pester Lloyd” și reproduse de „Egyetértés” și alte țiare unguresc n'au cetit în foia noastră. Gentilii colaboratori ai foiloră din Clușiu o facă și mai și mai, căci reproducă falsă din „Gazetă”, numai și numai cu scopulă d'a înegri motivele curate, sincere și patriotice ale luptei noastre.

Una-altă.

În districtulă Ugocei este o comună mare românească: Turciulă, în care ședă preste 2000 de Români, și încă cățiva Judei. Ministrulă unguresc de culte a voit să fericēscă și acea comună cu cultura ungurescă, și a înființat în ea școlă de stat, numindă ca învățatoră pe ună Ungură din Nitra, care nu scie nici ună cuvēntă româneșce, precum nu sciu pruncii nici ună cuvēntă unguresc, eră pe altulă din Transilvania, totă Ungură, care însă scie și româneșce.

Pretoriulă și gendarmii din casă în casă amblă, și pe pruncii, cari nu suntă la școlă, îi ducă la școlă de stat. Însă decă ducă pe ună pruncă dimineța la școlă de stat, acela după mēdăși se duce la școlă românească, și se rogă de învățatoră să-i dea o adeverință, că decă voră veni gendarmii, să potă adeveri că elă amblă la școlă, unde și urmēză mai departe, și se nu-lă ducă la școlă de stat. Încă și Judeii, puțină cății suntă, și-au înființat școlă publică, și așa școlă de stat stă fără scolară, eră învățatorii de stat amblă de ici colea, perdēndă timpulă.

Domnulă ministru Trefort se lapēdă, că elă nu e șovinistă, însă dispozițiună de acele, ca școlă de stat din Turciu, ce suntă?

În districtulă Satu-Marelui, în Ovariu s'au ivit cestiuni între credincioși și între învățatoră. Spre a cerca în cauză, s'a trimis ună preotă bravă, pe care după terminarea cauzei l'au rugat credincioșii ca să pună în protocolă și aceea, că Ilustritatea Sa Episcopulă de Urbea-Mare să oprēscă pre preotă și pe cantoră, ca loră să nu le cante unguresc în biserică, că ei deși ședă între Unguri și înțegă puțină limba loră maternă, suntă totuși Români, și nu vrēu, ca în biserică loră altmărele să li se cante, decâtă româneșce.

În foile româneșce s'a fostă scrisă, că protopopulă de Vetișiu, Ioane Darabantă, când a sântit biserică din Ovariu, a făcută liturgia unguresc, și numitulă protopopă atunci cu aceea s'a apērată, că fapta lui necanonică le-a plăcută la credincioși. Ecă cum le-a plăcută, că ei înșiși protestēză. Așa preoții ca păstoră sufletescă ducă turma la rătăcire, și turma este, care îi îndrēptă. E de dorită, ca Ilustritatea Sa Episcopulă de Urbea-Mare să scape pe credincioși de preoți așa de necredincioși.

Totă în districtulă Satu-Marelui este comuna românească: Botirulă, în care ședă la 1000 de Români. Parochulă de acolo, Popa Mihai, are ună fecioră, care, precum spună, în vēră a eșită din seminarulă din Gherla. Acelă clerică s'a pusă și, directă în Țiua de Nascerea Domnului, a predicată unguresc la Români. Ore nu i-au arsă ochii stândă față cu poporulă și vătēmându-lă în simțirile lui cele mai nobile? Recomandămă casulă ordinariatului din Gherla.

Parochulă de Botiră doră nu scie de luptă, ce o susțină Români pre viēță și pre mōrte pentru existența loră, de se alătură inimiciloră națiunii sală, delăturândă limba propriă, ce este basa existenței fiă-cărui popor? Ar fi bine a se înființa o bibliotecă și în giurulă Botirului, ca cea din Betlén, și aceea să fiă directă în Botiră, ca parochulă și fecioră-său să aibă ocaziune a cunoșce starea Româniloră și să nu fiă ucidețorii ginții sale, ci apērători.

Totă despre feciorulă numitulă parochă, însă despre ună altulă, au scrisă foile unguresc cu mare bucuriă, că feciorulă „parochului patriotă” de Botiră a donată șese florini pentru societatea unguritoră Széchenyiana. Așa pruncii popiloră noștri crescă cu prescura românească, și decă lapadă penele copilăresc, se pună a mânca pe frații săi, ca cuculă. Numele de Popă e nume venerabilă și ună atare însă nu e demnă să-lă porțe. Ați și așa e moda a-și strămăta numele, și va fi bine, ca și acelă domnișoră să și pună numele: Cucu.

Districtulă Satu-Marelui este patria Cultur-egyletului unguritoră numită dela Széchenyi. Din acestă districtă patru domni de ungură stau acum înaintea legei pentru mōrte de omă: Ternyey în Pesta pentru uciderea lui Gazdag; aici Sepsy, care a chiamat pe ună neguțatoră, ca să-i vëndă lână, și l'a împușcată pe drumă; Lánckzy, care a împușcată pe ună bietă Română. Lánckzy a mersă la Română în Țiua de anulă nou pentru esecutarea unei datorii de 8 florini, și Românilă și-a dată mălaiulă, ce-lă avea, însă Lánckzy a vrut să ducă și cărnurile sōre-sii, la ce Românilă nu s'a învoit, și Lánckzy a trimisă îndată după revolveră. Românilă s'a închisă în casă și ținea de ușă, dēră Lánckzy a aruncată ușă, și între injurătură ungurescă a împușcată pe Română, încată acela a și murit.

În Baia Spria mediculă Tenk a împușcată pe fiulă său. Acestă a luată 100 florini dela tată-său, și tată-său cercându-lă, l'a aflată în ospelă petrecēndu-și, unde l'a și împușcată ca pe ună căne. În Odoreu, notarulă Nyiry, totă ungură, a bătută pe cursorulă satului, și bietulă omă zace de lună întregă, e înflată totă, și s'a turburată și la minte; și acestă casă e înaintea legei.

La așa cultură vreau Ungurii dela Culturegylet să ne ducă și pe noi, pe Români? Ferēscă Dumneșu! Invețe Ungurii cultura dela Români: bunētatea inimii, blândēța și generositatea.

Ce vuetă au făcută Ungurii cu societatea unguritoră Széchenyiana, pe care le place a o numi acum Culturegylet. Însă tocmai directorulă societății, Ludovică Kováts, a scrisă în „Szatmár és Vidéke” din 15 Decemvre 1885., că a bătută ora mōrții acelu Culturegylet. Sōrte demnă pentru tôte Culturegyleturile unguresc.

DIVERSE.

Logodnă. — D-șora Elena G. Perșinară, fica d-lui parochă G. Perșinară din Brașov, și d. ingineră Vasile Mihailă-Lazară s'au fidanțat.

**

Sinuciderile din Deva. — Eată amēnuntele grōzniciului faptă, despre care amă făcută amintire într'unulă din numerii trecuți ai foiei noastre: Dōmna Ferninger se mutase deja înainte cu 6 luni, cu fica sa de 16 ani Adela, din Hațeg în Deva. Aci o calfă de pālărieră, anume Franz Szabo, se amoză tare în fată, care însă nu simpatisa de loc pentru tinerulă pālărieră. Cu totă că ea de repețe ori își manifestase antipatia față de elă, totuși fu silită acum două luni să se mārte cu elă. De sine se înțege, că cășetoria a fostă nenorocită. După ce de mai multe ori încercaseră soții să aplaneze neșlegerea loră la tribunală și la preotă, părăsi tineră femeie pe bărbatulă ei și se duse să locuiescă erăși cu mama sa. Ómenii trăiau în împrejurări de totă miserabile, ceea ce era o cauză mai multă, că mama și fica își făcū mereu imputări. Pe când se certau odată astfel, îi eși mamei din gură cuvēntulă „sinucidere” și ambele hotărira acum, să mōră. Mai întăiu voiau să se inee. Se duseră la Murēș, dēr din cauza unei pedici nu și putură esecuta planulă. Când stăpāna casei plecă, la 25 a l. c., hotărira nefericite să se otrăvescă acasă.

După ce māncară bine nōptea, preparară o soluțiune de fosforă, din care Adela beu două deciltri și puțină după aceea espiră. Mama sa o spālă, o frisă și o îmbracă pe fica sa mōrtă, o aședă apoi în pată, îi puse o carte de rugăciună pe peptă și după ce i-a închisă ochii, beu și ea din soluțiunea de fosforă. Rēmānēndă puțină dosă fără efectă luă o a doua și apoi o a treia și pentru ca să grăbēscă mōrtea aprinse 10 până n 12 cutii de chibrituri. Totuși mōrtea atâtă de ferbinte dorită nu se ivi nici acum, atunci desgustată de viață luă ună cutiū de bucătăriă și și-lă implāntă în pantece. Dōmna Ferninger își perdū numai simțirile, pe cari le recăpētă erăși în Țiua următoare la 6 ore se ra. Atunci chemă ea pe servitōrea unui vecină înăuntru și îi spuse: „Mergi la căpitānatulă orașului și anunță, că fica mea a bēut o soluțiune de fosforă și că a murit; și eu am bēut; până voră veni, voiu fi și eu mōrtă.” Nefericitei îndată i se dādū de medicii ce veniseră contra otravă, cu tôte acestea se află între viața și mōrte.

„Equitable.” Societate de asigurare pe viață în New-York. După împlinirea tuturoră condițiuniloră prescise în legea comercială ung., tribunalulă comercială și cambială a dispusă improtecolarea firmei „Equitable” spre a esecuta afaceri în țările corōnei ung. cu sediulă principală în Budapesta, și institutulă își va începe activitatea sa în cele mai apropiate țile. „Equitable” este una din cele mai mari societăți de asigurare din lume. Starea asigurăriloră la Equitable a ajunsă la 31 Decemvre 1884 la cifră de 83.699 polițe cu ună capitală asigurată de 1.314,988,976 mărci; asigurările cele nouă făcute în anu 1884 au ajunsă la suma de 360.727,492 mărci. Veniturile societății în anulă 1884 în interese și premii au fostă de 64.764,791 mărci, și a arătată la 31 Decemvre același ană o stare de avere în sumă de 247.188,184 mărci, care a servită ca acoperire a rezervă premioră pro 201.651,346 mărci, a rezervă pagubeloră per 546,465 mărci, a capitalului acțiiloră per 425,000 mărci și a rezervă căștiguriloră per 44.555,373 mărci. Din condițiunile de asigurare la „Equitable” este de accentuată că aceea declară de necontestabile tôte polițele eliberate de ea, după espirarea anuluiă ală treilea de asigurare. Societatea se obligă espresă a recunoșce necondiționată sentințele cu putere de dreptă pronunțate în afară de domiciliulă ei. „Equitable” în sensulă §-lui 453 din legea comercială ung. a depusă la banca gen. ung. de credită ca fondă de garanță suma de 100.000 fl., și a numită pe D-nulă Ioseph Singer ca reprezentantă pentru țările corōnei ung.

Numere singuratică à 5 cr. din „Gazeta Transilvaniei” se potă cumpēra în tutungeria lui I. GROSS.

Editoră: Iacobă Mureșianu.
Redactoră responsabilă: Dr. Aurel Mureșianu.

